

GYERMEKVÉDELEM

- Magyarországon közel 200 ezer veszélyeztetett kiskorú él.
- Közülük mintegy 21 500 kiskorú gyermek és fiatal felnőtt részesül gyermekvédelmi gondoskodásban, családján kívül nevelkedik.
- A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek többsége nevelőszülőknél nevelkedik, kisebb részüket gyermekotthonokban, közülük minden második kis létszámú lakásotthonban él.
- Közel 13 500 gyermek él nevelőszülőknél.
- Egy gyermek ellátásának éves költsége nevelőszülőnél 1 millió Ft (2012).
- Mintegy 7 600 kiskorú gyermek él gyermek- és lakásotthonban.
- Ebből 2 400 fő 12 év alatti gyermek.
- Az ellátás éves költsége lakásotthonban, gyermekotthonban gyermekenként 2,8–4 millió Ft.
- A kiskorúak mellett 3 ezer körüli nagykorú, fiatal felnőtt részesül utógondozói ellátásban.

A Kormány [T/5052.](#) számon benyújtott egyes szociális gyermekvédelmi tárgyú törvények módosításáról szóló törvényjavaslatának egyik célja a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény, ezen belül a gyermekjóléti szolgáltatásokra vonatkozó szabályok módosítása, a családok átmeneti otthonaira vonatkozó rendelkezések kibővítése. Jelen Infojegyzet a gyermekvédelmi rendszer helyzetéről nyújt általános áttekintést.

A **gyermekvédelem** annak a jogszabály-, intézmény- és tevékenységrendszernek összefoglaló neve, amelynek célja a gyermekek családban történő nevelkedésének elősegítése, veszélyeztetettségük megelőzése és megszüntetése, valamint azoknak a gyermekeknek a helyettesítő védelme és a nevelésükről-gondozásukról történő gondoskodás, akik hatósági intézkedés következtében kikerülnek vér szerinti családjukból.

JOGSZABÁLYI HÁTTER

A gyermekek védelmének általános szabályait, rendszerét a **gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény** határozza meg. Az [ENSZ gyermekjogi egyezményével](#) összhangban a gyermekvédelmi törvény a gyermek érdekeit és jogait helyezi előtérbe, elsőbbséget adva a családban történő nevelkedésnek. Ennek érdekében a különböző támogatások széles körét biztosítja a család és a gyermek számára, és csak végső eszközként teszi lehetővé a családból való kiemelését, ebben az esetben is kiemelt feladatként határozza meg a családba történő visszagondozást. A törvény elválasztja egymástól a szolgáltatások két körét: a minden család számára rendelkezésre álló gyermekjóléti alapellátásokat, és a családból kiemelt gyermekek gondozását biztosító gyermekvédelmi szakellátásokat. A fiatalkorúak javítóintézeti neveléséről külön törvény rendelkezik.

NEMZETKÖZI DOKUMENTUMOK

Az [ENSZ](#), az Európai Unió és az [Európa Tanács](#) gyermekjogi programjaiban négy közös területet találunk: a szegénység és társadalmi kirekesztés, a gyerekek elleni erőszak, a kiemelten védtelen gyerekek csoportjai, és a gyerekek aktív részvétele az őket érintő kérdésekben, véleményük kikérése és meghallgatása. Az [Európa Tanács a gyermekek jogairól 2012-2015](#) stratégiája az „*Építsük Európát a gyermekekért a gyermekekkel*” program részeként széles kormányközi

konzultáció eredménye, amely a gyermeki jogokat holisztikusan és integráltan kívánja alkalmazni a kihívások kezelésében. Az EU és az Európa Tanács további közös területe a gyermekbarát igazságszolgáltatás és a családpolitika.

Az **Európai Unióban** a gyermekvédelmi rendszerek kialakítása és működtetése elsősorban tagállami feladat. A büntetőeljárás során gyermekeket megillető jogok, az Unión belüli szabad mozgás, a menedékjog és a gyermekkereskedelem terén az EU felhatalmazással rendelkezik közös szabályok létrehozására. Szerepe van a gyermekek határon átvélő biztonságának kérdéseiben is.

A Bizottság gyermekjogokra vonatkozó fellépése az Alapjogi Charta végrehajtásának részét képezi ([COM\(2010\)573](#)). A Lisszaboni Szerződés előírja az Unió számára a gyermekjogok védelmének előmozdítását. Az [Európa 2020 stratégia](#) és a [stockholmi program](#) végrehajtására vonatkozó bizottsági cselekvési terv ([COM\(2010\)171](#)) célja a gyermekek jobb oktatásban való részesülése, az ehhez szükséges szolgáltatások és erőforrások a rendelkezésre bocsátása, továbbá a jogaik védelme.

A Európai Bizottság a nemzeti gyermekvédelmi rendszerek fejlesztésének érdekében 2011 februárjában gyermekjogi ütemtervet fogadott el ([COM\(2011\) 60](#)). 2013-ban a Bizottság ajánlást adott ki ([2013/112/EU](#)) a gyermekek hátrányos helyzetből való kitörése érdekében. Az európai gyermekvédelmi rendszerek előtt álló feladatokat és kihívásokat a gyermekvédelmi rendszerekkel foglalkozó [Európai Gyermekjogi Fórumon](#) (2015-ben a [9.](#) alkalommal) vitatják meg a tagállamok szakértői.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének [2013.](#) évi jelentése szerint az Unióban gyermekek 27 százaléka él szegénységben, ki van téve a bántalmazás veszélyének; Európaszerte több mint egymillió gyermek áll intézményi gondozás alatt.

GYERMEKVÉDELEM MAGYARORSZÁGON

A gyermekvédelmi rendszer működtetése állami és önkormányzati feladat. Egyik alapköve a **gyermekvédelmi jelzőrendszer**, amely az alábbi intézményekből és személyekből áll: az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos; a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók (családsegítő szolgálat, a családsegítő központ); a közoktatási intézmények (nevelési-oktatási intézmény, a nevelési tanácsadó); a rendőrség; az ügyészség; a bíróság; a pártfogó felügyelői szolgálat; az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek; a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása; a társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok; a munkaügyi hatóság.

A gyermekek védelmét pénzügyi és természetbeni ellátások; személyes gondoskodást nyújtó alapellátások; szakellátások; valamint hatósági intézkedések biztosítják.

A **pénzügyi és természetbeni ellátások** célja, hogy megelőzze és csökkentse a gyerekek anyagi típusú veszélyeztetettségét, megakadályozza azt, hogy egy gyermeket kizárólag a család rossz anyagi helyzete miatt kelljen kimenekíteni a családból. Ezek a következők:

- rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény;
- kiegészítő gyermekvédelmi támogatás;
- óvodáztatási támogatás;
- rendkívüli gyermekvédelmi támogatás;
- gyermektartásdíj megelőlegezése;
- otthonteremtési támogatás;
- gyermekétkeztetés és tankönyvtámogatás, tanszerellátás, tandíjtámogatás, egészségügyi ellátásért fizetendő térítési díj, stb.

A **gyermekjóléti alapellátás** elemei:

- **gyermekjóléti szolgálatok** (a településen élő gyermekek szociális helyzetének, veszélyeztetettségének követése; családgondozás; gyermek gondozási-nevelési tervnek elkészítése; együttműködés a gyámha-

tóssággal; helyettes szülői hálózat szervezése, nyilvántartása; környezettanulmányok készítése; örökbefogadás körülményeinek vizsgálata; új ellátási formák kezdeményezése önkormányzatnál; Kábítószerügyi Egyeztető Fórummal való együttműködés). Önálló intézményként működő gyermekjóléti szolgálat gyermekjóléti központnak minősül.

- **gyermek napközbeni ellátása** (bölcsőde, családi napközi, családi gyermekfelügyelet és házi gyermekfelügyelete);
- **gyermek átmeneti gondozása** (helyettes szülő, gyermek átmeneti otthona, családok átmeneti otthona).

A **családok átmeneti otthonában** az otthonalanná vált szülő kérelmére együttesen helyezhető el a gyermek és szülője; a válsághelyzetben lévő vagy bántalmazott várandós anya élettársa. A kapcsolati erőszak áldozatainak ellátását krízisközpontok és titkos menedékházak biztosítják.

2013 óta az alapellátások keretében a **Biztos Kezdet Gyerekház** a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek egészséges fejlődésének biztosítását támogató, lemaradását kompenzáló, szülői kompetenciákat erősítő, társadalmi felzárkózást segítő prevenciószolgáltatást nyújt.

Gyermekvédelmi szakellátások

A családjukat nélkülözni kényszerülő gyermekek számára személyes gondoskodást nyújtó szakellátásokat biztosítanak: mint az otthont nyújtó ellátás; az utógondozói ellátás; valamint a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás. A gyermekvédelmi intézmények teljes körű ellátást, törvényes képviselőt, gondozást, nevelést, oktatást biztosítanak, önálló életvitelt segítenek elő.

Az otthont nyújtó ellátások két lehetséges formája a **nevelőszülői gondoskodás** és a **gyermekotthoni elhelyezés**. Az **otthont nyújtó ellátások** igénybevételéhez hatósági intézkedés szükséges, amelyet átmeneti és

tartós nevelésbe vétel esetén a kerületi gyámhivatal, ideiglenes elhelyezés esetén a gyermekvédelmi törvényben meghatározott hatóságok hozhatnak meg.

A szakellátásban részesülők korcsoportok szerint

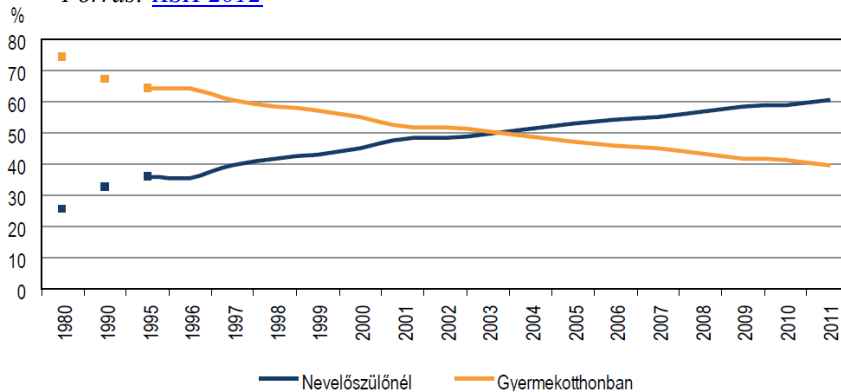
Év	Összesen	0-12	Kiskorúak	
			összesen	18 éves és idősebb
2009	21 468	8 365	17 562	3 906
2010	21 418	8 523	17 792	3 626
2011	21 449	8 821	18 287	3 162
2012	21 534	9 125	18 464	3 070
2013	21 628	9 389	18 674	2 954

Forrás: Infoszolg/KSH

A **nevelőszülő** befogadja a szakszolgálat kijelölése alapján a gyámhivatal által átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermeket. A **gyermekotthon** bentlakásos gyermekintézmény, a gondozott gyermekek számára alaptevékenységként otthont nyújtó ellátást, a fiatal felnőttek számára utógondozói ellátást biztosít, szükség esetén külső férőhelyeket működtet. A gyermekotthon sajátos formája a **lakásotthon**, amely legfeljebb 12 gyermek részére nyújt ellátást önálló lakásban vagy családi házban, családi körülményeket biztosítva.

A szakellátásban élők aránya a kijelölt gondozási hely szerint

Forrás: KSH 2012

A nevelőszülőnél történő elhelyezés évek óta növekvő tendenciát mutat. 2014-ban a kormány **elsődlegessé tette** a nevelőcsaládba történő elhelyezést. Megszűnt a **hagyományos**, valamint a **hivatásos nevelőszülő** fogalma, a kormány nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyt vezetett be ([513/2013. \(XII. 29.\) Korm. rendelet](#)). A jogviszony minimálbérhez kötött; díjazást, igénybe vehető nyug-

ellátást, táppénzt, betegszabadságot, családi adókedvezményt jelent. A leendő nevelőszülőknek 500 órás OKJ tanfolyamot kell elvégezniük, a már működő nevelőszülőknek 400 órás tanfolyamon kell újra részt venniük. [Szakmai szervezetek](#) és [szülői](#) kritikák szerint a képzés sok időt, energiát és pénzt vesz igénybe, hatékonysága nem bizonyított. Az átalakítást [ellenzők](#) szerint a hivatásos nevelőszülők anyagilag rosszabbul járnak. A korábban a nevelt gyerekek után járó GYED, GYES, GYET megszűnt.

Az **utógondozói ellátás** a gyermekvédelmi szakellátás kimeneti fázisa, a gondozott nagykorúvá válása után, 18-21 éves kor között (nappali tagozaton tanulók esetében 18-25 éves kor között) biztosítható.

Gyámhatósági tevékenység				
Időszak	Védelembe vett gyermekek száma	Gyámság alatt álló kiskorúak száma	Gondnokság alatt állók száma	Engedélyezett örökbefogadások száma
2009. év	21938	30122	51305	753
2010. év	24027	30224	52317	735
2011. év	29451	31044	53830	808
2012. év	25755	31192	55230	793
2013. év	21399	30437	56151	726

Forrás: *Infoszolg/KSH*

Gyámhatósági intézkedések:

- **védelembe vétel** (veszélyeztetettség esetén, szülői felügyeleti jog megmarad);
- **családbafogadás** (védelembevétel alatt a

gyámhivatal felkér más családot átmeneti befogadásra);

- **ideiglenes hatályú elhelyezés** (felügyelet nélkül maradt, veszélyeztetett gyermek esetén);
- **átmeneti nevelésbe vétel** (családon belüli veszélyeztetettség esetén, gyám kijelölésével);
- **tartós nevelésbe vétel** (szülő felügyeleti joga megszüntetésével, halálával, szülő hiányában, ismeretlen szülők esetén, titkos örökbefogadás esetén gyám kijelölésével).

A kormány 2014. január 1-jétől bevezette a **gyermekvédelmi gyámság jogintézményét** az új nevelésbe vételi esetekre kiterjedően. A gyermekvédelmi gyám a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok közalkalmazottjaként egyidejűleg legfeljebb 30 gyermek gyámságát láthatja el. A nevelőszülők ezután gyámi feladatokat ellátására csak 2 év nevelőszülőség után rendelhető ki.

Szakmai szervezetek [kritikái](#) szerint, míg a kormányzat kiemelt figyelmet fordít a nevelőszülői hálózat megerősítésére, sokkal kevesebb odaadás tapasztalható a gyermekek családból való kiemelésének megakadályozására. A [szakmai környezet](#) továbbra is a széleskörű egyeztetést, a családgondozás erősítését és az iskolai eredményesség javítását hiányolja.

Források:

- [1997. évi XXXI. törvény](#) a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- [2012. évi CXCV. törvény](#) az egyes szakosított szociális és gyermekvédelmi szakellátási intézmények állami átvételéről és egyes törvények módosításáról
- [513/2013.\(XII.29.\) Kormányrendelet](#) egyes a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről
- Fundamental rights: challenges and achievements in 2013 - Annual report FRA, [2013](#)
- Állami gondoskodástól a mai gyermekvédelemig [KSH 2012. május](#)
- Dr. Kecskés Péter: A gyermekvédelmi szakellátások átszervezése – [TEGYESZ 2013. május](#)
- Gulyásné dr. Kovács Erzsébet: A gyermekvédelmi szakellátás iránti szükséglet és az ellátási kínálat – [TEGYESZ 2013.](#)
- Herczog Mária: Szakellátásban élő gyermekek és korai iskolaelhagyás [TKA 2013.](#)

Készítette: Máté Olga
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486